

ЭЪТИЛОФИ ЧОМЕАИ ШАХРВАНДӢ БАР ЗИДДИ ШИКАНЧА ВА БЕЧАЗОӢ ДАР ТОҶИКИСТОН

(натиҷаҳои фаъолият дар соли 2023)

Муаллиф ва тартибдиҳанда: Фавзия Назарова

Гузориши мазкур дар асоси маълумоте омода шудааст, ки аз ҷониби ташкилотҳои узви Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканча ва бечазоӣ дар Тоҷикистон пешниҳод гардидааст.

Дар омода намудани фаслҳои гузориш ширкат варзиданд: Нигина Баҳриева, Нурмаҳмад Халилов, Гулчеҳра Холматова, Парвина Наврӯзова, Гулчеҳра Раҳмонова, Шоира Давлатова.

МУНДАРИЧА

	Саҳ.
Муқаддима	5
1 Ҳадафҳо ва самтҳои афзалиятноки фаъолият	6
2 Сохтори Эътилоф	7
3 Натиҷаҳои асосии фаъолияти Эътилоф дар соли 2023	8
3.1. Қорӣ намудани низоми офиятбахшии қурбониёни шиканча ва муносибати бераҳмона	12
3.2. Кӯмаки ҳуқуқӣ	13
3.3. Мониторинги муассисаҳои пӯшида	19
3.4. Гурӯҳи расонаӣ	20

РҶЙХАТИ ИХТИСОРАҶО

АНМН – Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти ҶТ

ДИДҶИ – Дафтар оид ба институтҳои демократӣ ва ҳуқуқи инсон

ВМКБ – Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон

ҚДАМ – Кумитаи давлатии амнияти миллӣ

СРИҶҶ – Сарраёсати иҷроии қазои ҷиноятии Вазорати адлияи ҶТ

ГКҶ – Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ

ГОШ – Гурӯҳ оид ба офиятбахшии шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзои оилаи онҳо

ИА – Иттиҳоди Аврупо

ҶТ – Ҷумҳурии Тоҷикистон

ВАО – Воситаҳои ахбори омма

ТСТ – Ташхиси судиву тиббӣ

КҶИ – Кумита оид ба ҳуқуқи инсон

ШИМ – Шахси дорои имкониятҳои маҳдуд

ВҚД – Вазорати корҳои дохилӣ

ВКХ – Вазорати корҳои хориҷӣ

КБСС – Кумитаи байналмилалии Салиби Сурх

ВМ – Вазорати мудофия

ТҚБ – Ташкилоти ҷамъиятии байналмилалӣ

ҶБҶИ – Ҷамқорӣ байналмилалӣ барои ҳуқуқи инсон

ИБЗ – Ислоҳоти байналмилалии зиндонҳо

ВА – Вазорати адлия

ТҶД – Ташкилоти ғайридавлатӣ

ММП – Механизми миллии пешгирӣ

ТҶ – Ташкилоти ҷамъиятӣ

САҶА – Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо

ШВҚД – Шӯъбаи вазорати корҳои дохилӣ

СММ – Созмони милали Муттаҳид

ФҶ – Фонди Ҷамъиятӣ

БРСММ – Барномаи Рушди Созмони Милали Муттаҳид

НТҚ – Ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ

ТТ – Тавқиғоҳи тафтишотӣ

ПИ – Протоколи Истамбулӣ

ДМТ – Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

ИЧК БМ – Институти "Ҷамъияти Кушода" - Бунёди мадад

ТНМ – Тавқиғоҳи нигоҳдории муваққатӣ

ДИ ПҚТ – Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

МУ – Муассисаи ислоҳӣ

ИКОҶИ – Идораи Комиссари олий оид ба ҳуқуқи инсон

КМҚ – Кодекси муҳофизатии ҷиноятӣ

ТДУ – Тафсири даврии универсалӣ

ВҶИ – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

ПФКЗШ – Протоколи факултативии Конвенсияи зидди шиканҷа

ОМ – Осиеи Марказӣ

ЮНДЕФ – Хазионаи демократияи СММ

ЮНИСЕФ – Хазионаи қўдакони СММ

Ихтисораҳо бо забони англисӣ

USD – доллари ИМА

DCAF – Маркази назорати демократӣ аз болои қувваҳои мусаллаҳ

DFID – Департаменти рушди байналмилалӣ

ABA/ROLI – Ассотсиатсияи ҳуқуқшиносони Амрико/Ташаббуси волоияти қонун

NED – Фонди миллии дастгирии демократия

МУҚАДДИМА

Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ зидди шиканча ва бечазой дар Тоҷикистон моҳи сентябри соли 2011 баҳри муттаҳид сохтани талошҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мубориза бар зидди шиканча ва бечазой дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ёфтааст. Дар ин муддат Эътилоф ба сохтори ба таври муназзам амалкунандаи ҷомеаи шаҳрвандӣ табдил ёфт, ки дар сатҳи миллӣ ва байналмилалӣ эътироф шудааст. Эътилоф платформаи муҳим ва фазои бехатар барои тамоми аъзои он буда, дар доираи он имкон барои дастгирӣ, гирифтани маслиҳати касбӣ, машварат, баланд бардоштани малакаи касбии хеш, муттаҳид сохтани талошҳо ва баромад намудан бо як овоз ҷиҳати таъсиррасонии боз ҳам самаранок ба шахсони қарорқабулкунанда, қурбониён ва донорҳо фароҳам оварда мешавад. Шаффофияти фаъолият ва одоби касбӣ, принципҳои бағоят муҳими фаъолияти Эътилоф ба ҳисоб мераванд.

Аъзои Эътилоф ТҒД-ҳои пешбар дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон бо таҷрибаи бисёрсола мебошанд, ки аз ҷониби ташкилотҳои байналмилалӣ дастгирӣ карда мешаванд ва дорои имкониятҳои муқола бо мақомоти давлатии кишвар буда, робитаҳои худро бо ВАО мустаҳкам менамоянд ва дар пешбурди фаъолият оид ба мубориза бар зидди шиканча ва бечазой нақши асосиро мебозанд. Эътилоф ба амаль намудани муҳокимаи ҷамъиятӣ оид ба масъалаи шиканча мусоидат намуда, дорои тасаввуроти хуби вазъ дар сатҳи инфиродӣ (қори бевосита бо қурбониёни шиканча ва хешовандони онҳо) ва сиёсӣ (таҳлили сиёсат, иштирок дар пешбурди сиёсат) буда, барои пешбурди тавсияҳои худ механизмҳои минтақавӣ ва байналмилалиро самаранок истифода мебарад.

Эътилоф дорои сомонии худ www.notorture.tj ва саҳифаҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ мебошад, ки воситаҳои фароғи иттилоотӣ оид ба масъалаи шиканча ва муносибати бераҳмона дар Тоҷикистон буда, дар онҳо мақолаҳо, ҳуҷҷатҳои барномавии дахлдор, натиҷаҳои таҳлил ва таҳқиқот, мусоҳиба ва дигар иттилооти заруриро пайдо кардан мумкин аст.

Саҳифаҳои Эътилоф дар Шабакаҳои иҷтимоӣ:

Facebook: <https://www.facebook.com/notorture.tj>

Twitter: <https://twitter.com/NoTortureTj>

Soundcloud: <https://soundcloud.com/notorture-tj>

Youtube: <https://www.youtube.com/channel/UCWfjfabt9tacFgj-rcJZqtW>

Odnoklassniki: <https://ok.ru/group/54476259131498>

Телеграм: <https://t.me/Notorturetjk>

Instagram: [notorture.tj](https://www.instagram.com/notorture.tj)

Дар соли 2023 фаъолияти умумии Эътилоф аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо, Фонди Зигрид Раузинг Траст, Дафтари барномаҳои САҲА дар Тоҷикистон, Фонди ихтиёрии СММ оид ба дастгирии ҷабрдидагони шиканча, БРСММ, Дафтари Швейтсария оид ба ҳамкорӣ дар Тоҷикистон, ЮНДЕФ, ҲБҲИ ва ғайра дастгирӣ карда шуд.

Лоихаи Фонди Зигрид Раузинг Траст маблағгузори муштаракро барои фаъолиятҳои ҷорӣ ташкилотҳои узви Эътилоф таъмин карда, самтҳои нави фаъолиятро дастгирӣ менамояд, ки ба онҳо имкон медиҳад, то ба мушкилоти пайдошуда фавран ва самаранок воқуниш нишон диҳанд ва имкониятҳоро барои пешбурди озодӣ аз шиканча истифода баранд. Лоиха инчунин ба рушди институтсионалии фаъолияти Эътилоф, рушди иқтисодӣ аъзои он, инчунин таъмини амният ва некӯаҳволии шарикони он диққати махсус медиҳад.

1. ҲАДАФҲО ВА САМТҲОИ АФЗАЛИЯТНОКИ ФАЪОЛИЯТ

1.1. Эътилоф дар назди худ чунин ҳадафҳо мегузорад:

- Муттаҳид сохтани талошҳо ва талабот нисбати мақомоти ҳокимияти давлатӣ оид ба ташаққули сиёсати "таҳаммулпазирии сифрӣ" нисбати шиканча дар Тоҷикистон;
- Дар асоси стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканча, равона намудани талошҳо ба тақмили қонунгузорӣ ва амалияи татбиқи ҳуқуқ.

1.2. Афзалиятҳо ва самтҳои асосии фаъолияти Эътилоф:

Самтҳои асосии фаъолияти Эътилоф аз инҳо иборатанд:

- Пешбурди ташаққули низоми самараноки воқуниш ба аризаҳо оид ба шиканча ва муносибати бераҳмона ва механизми мустақили таҳқиқи шиканча дар Тоҷикистон
- Пешбурди стандартҳои Протоколи Истамбулӣ дар қонунгузорӣ ва амалия, аз ҷумла, ташкил намудани институти мустақили ташҳиси судиву тиббӣ
- Пешбурди ташаққули институти назорати ҷамъиятӣ аз болои ҷойҳои маҳдуд ва маҳрум сохтан аз озодӣ
- Пешбурди тақмили механизмҳои самараноки ҷуброни зарар ба қурбониёни шиканча ва аъзои оилаи онҳо, аз ҷумла ҷуброни одилона ва кофӣ бо назардошти воситаҳои барои офиятбахшии эҳтимолан муқаммалтар.

Дар соли 2022 Эътилоф амалисозии фаъолияти зеринро идома дод:

- Сомонаи Эътилоф www.notorture.tj.org дар робита ба боздошти фаъолияти Гурӯҳи расонаӣ аз моҳи феврал то моҳи декабри соли 2023 фаъолият накард.
- Пешниҳоди кӯмаки ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча, пешбурди мурофиаҳои судии стратегӣ, ҳуҷҷатгузори ҳолатҳои истифодаи шиканча ва муносибати бераҳмона. Ҳуҷҷатгузори ҳолатҳои шиканча ба Эътилоф имкон медиҳад, ки дар бораи вазъи шиканча дар кишвар маълумоти мустақим ба даст орад, дар ҳоле ки пешбурди мурофиаҳои судии стратегӣ имкони ноил шудан ба ташаққули амалияи устувори татбиқи меъёрҳои қонунгузорӣ оиди ҷимояи қурбониёни шиканча, инчунин амалияи пардохти ҷуброн ба қурбониёни шиканча ва ҳешовандони онҳо тибқи стандартҳои байналмилалӣ фароҳам меорад.
- Анҷом додани мониторинги иҷроӣ тавсияҳои Кумитаи зидди шиканча, Кумита оид ба ҳуқуқи инсон, маърузачии маҳсус оид ба масъалаҳои шиканча аз рӯи натиҷаҳои сафарҳои ӯ ба Тоҷикистон.
- Омодасозии ҳуҷҷатҳои таҳлилий ва гузоришҳои алтернативӣ ба мақомоти СММ, инчунин дар доираи муқолаҳои байниҳукуматӣ оид ба ҳуқуқи инсон.
- Иштироки фаъолони дар пешбурди сиёсати миллӣ дар соҳаи озодӣ аз шиканча: таъсис додани институти мониторинги ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ, тақмил додани қонунгузорӣ, тақвият бахшидани механизмҳо ва расмиёти ҷуброни зарар ба қурбониёни шиканча ва муносибати бераҳмона.
- Баргузори намудани тренингиҳо ва чорабиниҳои таълимӣ оид ба масъалаҳои озодӣ аз шиканча барои адвокатҳои амалкунанда ва намоёндогони касбҳои ҳуқуқӣ.

2. СОХТОРИ ЭЪТИЛОФ

Эътилоф намояндагони ташкилотҳои ҳифзи ҳуқуқ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони алоҳидаеро, ки фаъолиятро дар соҳаи мубориза бар зидди шиканча ва муносибати бераҳмона амалӣ мекунад, муттаҳид месозад ва дар асоси **Қоидаҳо ва принципҳои мувофиқшудаи иштирок дар Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканча ва беҷазой дар Тоҷикистон ва Стратегия амал менамояд.**

Аъзо ва шарикони Эътилоф (дар санаи 31 декабри соли 2023) инҳо мебошанд:

- Ташкилоти ҷамъиятии "Ҳуқуқи дастрас"
- Ташкилоти ҷамъиятии "Ҳимояи ҷомеа тибқи қонун"
- ТҶ Созмони занони маъюб "Иштирок"
- ТҶ "Дунёи ҳуқуқ"
- Ташкилоти ҷамъиятии "Машваратчиёни ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон"
- Ташкилоти ҷамъиятии "Ибтидо"
- Ташкилоти ҷамъиятии "Наҷоти кӯдакон"
- Фонди ҷамъиятии "Нотабене"
- ТҶ "Солимии ҷамъият ва ҳуқуқи инсон"
- ТҶ "Отифа"
- ТҶ "Дафтари озодихои шаҳрвандӣ"
- Фонди ҷамъиятии "Ташаббуси ҳуқуқӣ"
- ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон"
- Аскар Турсунов, адвокат
- Зоир Раззаков, коршиноси тиббӣ
- Наргис Ҳамрабаева, рӯзноманигор
- Ойниҳол Бобоназарова, коршиноси мустақил
- Умед Ниёзов, адвокат
- Шӯҳрат Саидов, адвокат

Адвокат Самадова Дилафрӯз аз соли 2023 узви Эътилоф дар ҳайати ТҶ "Ҳимояи ҷомеа тибқи қонун" мебошад.

ТҶ "Анҷумани ҳуқуқшиносони Помир" ва ТҶ "Маркази мустақил оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон" бинобар барҳамхӯрӣ узви Эътилоф нестанд.

Адвокат Шарипов Абдурахмон ва рӯзноманигор Хоҷаев Фазлиддин бо хоҳиши худ аз ҳайати Эътилоф баромаданд.

2.1. Гурӯҳҳои корӣ ва мақомоти роҳбарикунанда:

Шӯрои Эътилоф - тамоми аъзо ва шарикони ҷорӣи Эътилоф

Ҳамоҳангсози Эътилоф – Нурмаҳмад Халилов, ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон"

Маркази таҳлилӣ – Нигина Баҳриева, Фонди ҷамъиятии "Нотабене"

Гурӯҳи оид ба мониторинги ҷойҳои маҳрум ва маҳдуд сохтан аз озодӣ – Фарҳод Бобоев, ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон"

Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ – Гулҷеҳра Холматова, ТҶ "Дунёи ҳуқуқ"

Гурӯҳи оид ба офиятбахшии шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзои оилаи онҳо – Гулҷеҳра Раҳмонова, ФҶ "Ташаббуси ҳуқуқӣ" (дар асоси Стратегия амал мекунад).

Гурӯҳи расонаӣ - Дар асоси ҳалномаи суд аз 26 январи соли 2023 дар бораи барҳам додани Ташкилоти ҷамъиятии "Маркази мустақил оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон" - узви Эътилоф, фаъолияти Гурӯҳи расонаӣ дар соли 2023 муваққатан боздошта шуд.

3. НАТИЧАҲОИ АСОСИИ ФАЪОЛИЯТИ ЭЪТИЛОФ ДАР СОЛИ 2023

Дар соли 2023 фишор ба ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар Тоҷикистон идома ёфт, ки ба фаъолияти Эътилоф таъсири манфӣ расонд. Боз як ташкилоти узви Эътилоф – ТҶ “Маркази мустақил оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон” (ММҲҲИ) бо қарори суд аз 26 январи соли 2023 барҳам дода шуд. Барҳамдиҳии ин ташкилот фаъолияти Гурӯҳи расонаии Эътилофро, ки тайи 10 соли охир аз ҷониби ММҲҲИ Ҳамоҳангсозӣ мешуд, комилан қатъ карда, Ҳамчунин боиси аз Эътилоф хориҷшавии ду шарикҳои инфиродии марбут ба фаъолияти ин ташкилот гардид.

Тибқи маълумоти расмии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар нимаи аввали соли 2023 240 ташкилот барҳам дода шуд, Ҳамзамон 15 ТҶД бо қарори суд барҳам дода шуданд ва боқимонда “бо хоҳиши худ” баста шуданд. Дар маҷмӯъ, дар якуним соли охир **дар кишвар зиёда аз 700 ТҶД барҳам дода шуд¹**.

Дар натиҷаи ин рӯйдодҳо, ташкилотҳои узви Эътилоф маҷбур шуданд, ки баъзе самтҳои фаъолияти худро муваққатан боздоранд. Дар давраи ҳисоботӣ шумораи ҳолатҳои ҳуҷҷатгузоришудаи шиканча ва муносибати бераҳмонаи хоҳиш ёфтааст, ки ин Ҳамчунин ба он вобаста аст, ки бисёре аз қурбониён ва ҳешовандони онҳо бинобар тарси интиқом ва фишори мақомоти ҳифзи ҳуқуқ чуръат намекунанд, ки оиди ҳодисаи рӯйдода хабар диҳанд. Илова бар ин, бисёр парвандаҳои ҷиноии марбут ба ҳолатҳои эҳтимолии шиканча маҷмӯъ мебошанд ва адвокатҳо маҷбур мешаванд, ки созишномаҳои оиди фош накардани маълумотро дар робита ба парвандаҳои, ки онҳо пеш мебаранд, имзо кунанд, ки дастрасии аҳли ҷомеаро ба иттилоот оиди рафти баррасии парванда маҳдуд месозад.

Бо вуҷуди ин, ташкилотҳои узви Эътилоф фаъолияти худро идома дода, масъалаҳои озодӣ аз шиканчаро Ҳам дар сатҳи қонунгузорӣ ва Ҳам дар амал пеш бурданд. Яке аз дастовардҳои муҳим ҷиҳати пешбурди такмили қонунгузорӣ оиди озодӣ аз шиканчаи ин эътибор пайдо кардани **Кодекси нави граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон** моҳи июли соли 2023 ба ҳисоб меравад, ки дар он муқаррарот дар бораи ҷуброни зарари маънавӣ аз рӯи парвандаҳои марбут ба шиканча оварда шудааст. Тибқи муқаррароти нав, шиканча асос барои талаби ҷуброни зарари маънавӣ буда, ба ҳайси ҷавобгар дар парвандаҳои оиди ҷуброни зарари маънавӣ ва моддӣ дар ҳолатҳои вайрон кардани ҳуқуқи инсон мақомотҳои давлатӣ (на шахсони мансабдори алоҳида) баромад мекунанд. Ҳамин тавр, дар айни замон қонунгузори Тоҷикистон дар маҷмӯъ ба стандартҳои байналмилалӣ ҳимоя аз шиканча ҷавобгӯ мебошад.

Боз як рӯйдоди мусбӣ ин санаи 5 августи соли 2023 қабул шудани **Стратегияи миллӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон барои давраи то соли 2031** ва нақшаи аввалини амал оид ба татбиқи он мебошад. Асоси ин стратегияи соли 2017 гузошта шуда, раванди мазкур Ҳамкориҳои зич байни гурӯҳи кории ҳукуматӣ, ки барои таҳияи он масъул аст ва ташкилотҳои узви Эътилофро дар бар мегирифт. Дар асл, аксарияти тавсияҳои дар рафти таҳияи пешниҳоднамудаи аъзои Эътилоф ба санади ниҳой дохил карда шуданд. Самтҳои стратегияи стратегия аз таҳияи низомии самаранокии пешгирӣ, тафтиш, таъқиб ва муҳофизат аз шиканча ва муносибати бераҳмона, инчунин пешниҳоди воситаҳои самаранокии ҷуброн,

¹ <https://www.asiaplustj.info/en/news/tajikistan/society/20230817/almost-700-ngos-have-been-liquidated-in-tajikistan-why-is-it-bad-and-where-are-we-going>

аз ҷумла ҷубронпулӣ ва офиятбахшӣ барои қурбониёни шиканча ва муносибати бераҳмона ва аъзои оилаи онҳо иборат мебошанд.

Дастовардҳои асосии Эътилоф дар соли 2023:

- Афзоиши шумораи парвандаҳои стратегӣ тибқи моддаи 143 (1) ("Шиканча") ва моддаи 316 ("Баромадан аз ҳадди ваколатҳои мансабӣ")-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
- Афзоиши шумораи мурофияҳои судӣ, ки дар рафти онҳо шахсони ба шиканча роҳдода ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудаанд. Дар давраи ҳисоботӣ нисбати 5 корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ тибқи моддаи 143(1) ("Шиканча")-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаҳои ҷиноятӣ оғоз карда шуданд. Ҳамаи айбдоршавандагон гунаҳкор доништа шуда, ба муҳлатҳои гуногуни маҳрум сохтан аз озодӣ ба адои ҷазо дар колонияҳои ислоҳии дорои низоми пурзӯр маҳкум карда шуданд.
- Эътилоф дар такмили қонунгузорӣ оид ба мубориза бар зидди шиканча ба пешравиҳои назаррас ноил гардид. Ҳамин тариқ, тибқи муқаррароти **Кодекси нави граждани** шиканча акнун барои талаб намудани ҷуброни зарари маънавӣ асос буда, таҳрири нави **Кодекси ҷиноятии** Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазоро барои истифодаи шиканча саҳттар кардааст. Аз ҷумла, шахсони ба шиканча роҳдода бо сабаби пушаймонии сидқан аз кирдор аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда намешаванд ва нисбати ҷинояти марбут ба шиканча муҳлати ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан татбиқ карда намешавад.
- Аз соли 2023 инҷониб бори аввал ба Эътилоф муяссар шуд, ки ба муассисаҳои пушида барои гузаронидани мониторинги мустақил дастрасӣ пайдо кунад ва инчунин Эътилоф дар таҳияи ҳуҷҷатҳои стратегӣ оид ба ислоҳоти низоми иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми назаррас гузошт.
- Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқии Эътилоф 16 муроҷиатро оид ба истифодаи шиканча ва муносибати бераҳмона **ҳуҷҷатгузорӣ кардааст**, ки аз онҳо 5 муроҷиат аз ҷониби занон ва 2 муроҷиат нисбат ба ноболиғон мебошад. Адвокатҳои ҷалбшуда манфиатҳои қурбониёни шиканчаро дар рафти тафтишот ва мурофияҳои судӣ аз рӯи 8 парванда ҳимоя карданд, ки се тои онҳо аз соли гузашта идома доранд.
- **7 мониторинги мурофияҳои судӣ** оид ба истифодаи шиканча анҷом дода шуд.
- 21 нафар, аз онҳо 12 нафар мард (аз ҷумла 3 ноболиғ) ва 9 нафар занон аз **офиятбахшӣ** гузаштанд. Аз шумораи умумии қурбониён 11 нафар қурбониёни бевоситаи шиканча ва муносибати бераҳмона ва 10 нафар хешовандони қурбониёни шиканча ва/ё муносибати бераҳмона мебошанд. Дар соли 2023, **Гурӯҳи мониторингӣ** як қатор чорабиниҳоро бомуваффақият анҷом дод, аз ҷумла семинарҳои омӯзишӣ ва сафарҳои омӯзишӣ, ки ба баланд бардоштани малака ва дониши аъзои он мусоидат намуд. Масалан, аз 27 июн то 4 июли соли 2023 дар Варшава семинар оид ба рушди иқтидор барои аъзои гурӯҳи мониторинг ташкил карда шуд. Семинари мазкур, ки аз ҷониби коршиносони Фонди Ҳелсинкии Лаҳистон оид ба ҳуқуқи инсон гузаронида шуд, омӯзиши амиқи аъзои Гурӯҳи мониторингиро ҷиҳати анҷом додани мониторинги босифати вазъи маҳбасҳо ва муассисаҳои касалиҳои рӯҳии Тоҷикистон таъмин намуд. Ташаббуси мазкур ба пешбурди ҳуқуқи инсон ва беҳтар намудани шароити нигоҳдорӣ дар ин муассисаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат хоҳад кард.

ПЕШБУРДИ МАСЪАЛАҲОИ МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ШИКАНЧА ДАР САТҲИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ

Дар давраи ҳисоботӣ Эътилоф дар якҷоягӣ бо Ҳамкории байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон (Белгия) гузориш барои Рӯйхати масъалаҳо ба Кумитаи СММ оид ба рафъи таъзия нисбати занон (CEDAW) барои воҳӯрии 87-уми пеш аз ҷаласаи гурӯҳи корӣ, ки аз 30 май то 02 июни соли 2023 баргузор шуд, омода кард. Гузориш ба масъалаи шиканча ва дигар шаклҳои муносибати бераҳмона ва ғайриинсонӣ нисбати занон дар Тоҷикистон бахшида шуда буд. Дар он шарҳи вазъи шиканча ва муносибати бераҳмона оварда шуда, мушкилоти мушаххасе баён шудаанд, ки занон ба онҳо дучор мешаванд ва мисолҳо ва ҳолатҳои воқеӣ оварда шудаанд, ки дар онҳо занони тоҷик қурбонии амалҳои худсаронаи кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гаштаанд. Инчунин, дар ин гузориш доғдоркунӣ ва таъзия, ки дар ҷомеаи Тоҷикистон васеъ паҳн шудааст, баррасӣ карда шуд, ки аксаран ба қурбониёни амалҳои худсаронаи милитсия барои ба даст овардани адолат монеъ мешавад. Илова бар ин, намояндагони Эътилоф дар Воҳӯрии пеш аз ҷаласаи гурӯҳи кории CEDAW иштирок карданд, ки дар он гузоришро пешниҳод карда, ба саволҳои иловагии аъзои Кумита посух доданд.

Дар соли 2023 Эътилоф фаъолияти пурамалро оид ба пешбурди масъалаҳои озодӣ аз шиканча дар платформаҳои гуногун, аз ҷумла Муколама оид ба ҳуқуқи инсон байни ИА ва Тоҷикистон, ки 14 декабри соли 2023 дар Душанбе баргузор шуд, идома дод. Дар якҷоягӣ бо Ҳамкории байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон (ҲБҲИ), Эътилоф брифингро² бахшида ба вазъи шиканча ва муносибати бераҳмона, инчунин шароит дар муассисаҳои пӯшида бо мақсади ҷалби тавачҷӯҳ ба вайронкуниҳои ҷиддии ҳуқуқи инсон ва фароҳам овардани замина барои муҳокимаи васеътар ва андешидани чораҳо барои беҳтар кардани вазъ омода кардааст.

Аъзои Эътилоф инчунин дар рафти брифинги расмӣ барои ТҒД дар арафаи муколама, инчунин дар рафти семинар барои ҷомеаи шаҳрвандии ИА-Тоҷикистон, ки ба масъалаҳои таҳкими ҳамкорӣ байни ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ниҳодҳои давлатӣ дар Тоҷикистон бахшида шуда буд, иштирок намуданд, ки дар он ҳамчунин масъалаи талошҳои муштарак оиди аз байн бурдани шиканча ва муносибати бераҳмона дар Тоҷикистон ба миён гузошта шуд. Хусусан, дар суҳанронии худ оиди ҳамкорӣ бо вазорату идораҳо дар пешбурди тафтиши самараноки парвандаҳои шиканча ва мониторинги муассисаҳои пӯшида, Нурмаҳмад Ҳалилов, роҳбари Эътилофи бар зидди шиканча ва бечазой, аҳамияти гузаронидани муколамаҳо ва мизҳои мудавварро барои муҳокимаи мушкилоти мубрами ин соҳа таъкид намуд. Ӯ қайд кард, ки Эътилоф фаъолонан бо такмили қонунгузорӣ ва гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ барои ҳифзи ҳуқуқҳои гурӯҳҳои асосии аҳоли машғул аст. Бо вучуди ин, Эътилоф бо мушкилоте ба монанди набудани майдонҳои доимии муколама ва мушкилии ҳамкорӣ бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ, алаҳусус дар минтақаҳо, дучор мегардад. Нурмаҳмад Ҳалилов барои таъсис додани низоми самараноки муколама ва ҳамкорӣ, ки ба ҳалли самараноктари мушкилоти марбут ба ҳуқуқи инсон мусоидат мекунад, даъват кард.

---

² <https://iphronline.org/wp-content/uploads/2024/01/iphr-submission-hrd-2023-torture.pdf>

ҲАМКОРӢ БО МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ

Эътилоф ҳамкориҳои фаъолро бо мақомоти мухталифи давлатӣ чиҳати иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ дар соҳаи пешгирии шиканча ва дигар шаклҳои муносибати бераҳмона ва ҷазо идома медиҳад. Ба ин баргузор намудани тренинго ва семинароҳо барои намояндагони мақомоти давлатӣ, таҳлил ва тақмили қонунгузорӣ, инчунин ташкили мизҳои мудаввар ва конференсиҳои муштарак дохил мешаванд.

Пешбурди ҳамкорӣ бо Вазорати адлия

Эътилоф ба роҳ мондани ҳамкориҳо бо Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд СРИҶҶ ВА ҶТ) идома медиҳад. Аз 27 феврал то 4 март соли 2023 сафари омӯзишӣ барои намояндагони СРИҶҶ ВА ҶТ ва аъзои Гурӯҳи мониторингӣ ба муассисаҳои иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Лаҳистон баргузор гардид. Дар натиҷаи ин сафар созишнома оиди рушди ҳамкорӣ дар соҳаи тақмили низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ байни мақомоти дахлдори давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Лаҳистон ба даст омад.

Чорабиниҳои таълимӣ як қисми равиши стратегӣ оид ба масъалаҳои низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ мебошанд, ки вазъро чиҳати эҳтиром ва ҳифзи ҳуқуқи инсон дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ тағйир медиҳанд.

- Чорабиниҳо оид ба таҳияи барномаҳои таълимӣ ва модулҳо оид ба ҳуқуқи шахсони аз озодӣ маҳрумшуда ва идоракунии низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, ки ба стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи инсон ва амалияи пешрафтаи идоракунии маҳбасҳо асос ёфтаанд, гузаронида мешаванд.
- Дар доираи чорабиниҳои таълимӣ оид ба рушди иқтидор ва омӯзиши кормандони низоми иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба стандартҳои байналмилалӣ соли 2023 на камтар аз 100 нафар кормандони муассисаҳои ислоҳӣ аз мастер-классҳо гузаштанд. Семинароҳо ба офиятбахшӣ ва ҳамгирии маҷмӯии шахсони маҳкумшуда бахшида шуданд.
- Дар муассисаҳои ислоҳӣ барои на камтар аз 400 маҳкумшуда, аз ҷумла 200 нафар занон, сеансҳои офиятбахшии равонӣ гузаронида шуданд.

Ҳамкориҳои Эътилоф бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон идома меёбад. Эътилоф оғоз аз соли 2022 ба муассисаҳои касалиҳои рӯҳӣ (МР) Ҷумҳурии Тоҷикистон барои гузаронидани мониторинги вазъ бо риояи ҳуқуқи кафолатҳои шахсони гирифтори бемориҳои рӯҳӣ ва дар МР қарордошта, аз ҷумла озодӣ аз зӯрварӣ, ҳуқуқ ба ҷойгиркунии қонунӣ дар МР, хизматрасонии моддию маишӣ, ташкили ғизои шифобахш, шароити нигоҳдориҳои шахсон ва ташкили кори кормандони МР дастрасӣ пайдо намуд.

Соли 2023 чорабиниҳои таълимӣ оид ба рушди иқтидори аъзои Гурӯҳи мониторингии муассисаҳои бемориҳои рӯҳӣ аз рӯи стандартҳои кӯмаки тиббии рӯҳӣ ва ҳуқуқи инсон дар муассисаҳои бемориҳои рӯҳӣ гузаронида шуданд.

Ҳамкориҳои Эътилоф бо Иттифоқи адвокатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Эътилоф чорабиниҳои таълимиро барои ҳуқуқшиносон ва адвокатҳои амалкунанда баргузор менамояд. Дар соли 2023 барои 60 нафар адвокатҳо (аз онҳо 50 нафар мард ва 10 нафар зан) тренинго оид ба ҳуҷҷатгузориҳои далелҳои шиканча ва муносибати бераҳмона тибқи стандартҳои Протоколи Истамбулӣ баргузор шуданд. Инчунин 20 нафар адвокатҳо аз омӯзиш оид ба масъалаи ҷуброни зарари маънавӣ ба қурбонии шиканча ва ҳешовандони онҳо гузаштанд.

3.1. ҚОРӢ НАМУДАНИ НИЗОМИ ОФИЯТБАХШИИ ҚУРБОНИЁНИ ШИКАНЧА ВА МУНОСИБАТИ БЕРАҲМОНА

Ҳадафи Гурӯҳ оид ба офиятбахшии шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзоёни оилаи онҳо расонидани кӯмаки ҳадди аксари имконпазир ба қурбониён дар барқароркунии мустақили ва қобилиятҳои ҷисмонӣ, иҷтимоӣ ва касбӣ, инчунин ҳамгирии пурраи иҷтимоӣ ва иштироки онҳо дар ҷомеа ба ҳисоб меравад.

ГОҚ фаъолияти худро дар ҳамкории зич бо Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқии Эътилоф амалӣ месозад. Пас аз гирифтани ариза дар бораи истифодаи эҳтимолии шиканча ва/ё муносибати бераҳмона ва ҳуҷҷатгузори он ГКҲ, бо розигии қурбонии эҳтимолии шиканча ва/ё аъзои оилаи онҳо, онҳо ба ГОҚ барои гирифтани хизматрасонии офиятбахшӣ равона карда мешаванд.

Офиятбахшии шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзои оилаи онҳо

Дар давраи ҳисоботӣ 21 нафар ба офиятбахшӣ ворид шуданд, аз онҳо 12 нафар мард (аз ҷумла 3 ноболиғ) ва 9 нафар зан. Аз шумораи умумӣ 11 нафар-қурбониёни бевоситаи шиканча ва муносибати бераҳмона ва 10 нафар ҳешовандони онҳо мебошанд. Аз 21 нафар шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзои оилаи онҳо 6 нафарашон такроран аз курси офиятбахшӣ гузаштаанд.

Кӯмаки тиббӣ

Дар натиҷаи ташҳис дар қурбониён ва ҳешовандони онҳо осебҳои зерини дорои хусусияти тиббӣ ошкор гаштанд: баланд шудани фишори шараёнӣ, дарди дил, дарди сутунмӯҳра, баланд шудани қанд дар хун, лат хӯрдани мағзи сар, дарди пой ва зонӯҳо, дард ҳангоми пешобкунӣ, дард дар қафаси сина, тангии шадиди нафас. Пас аз муоинаи терапевт, невропатолог, кардиолог, ортопед, травматолог ва эндокринолог тавсияҳо дар шакли табобати амбулаторӣ ва статсионарӣ дода шуданд.

Ба 21 нафар кӯмаки тиббӣ расонида шудааст, ки аз намудҳои зерини кӯмак иборат аст (13 ҳолатҳо):

- Муолиҷаи амбулаторӣ – 20 нафар
- Муолиҷаи статсионарӣ – 1 нафар
- Муоинаи тиббӣ – 21 нафар
- Физиотерапия ва маҳс – 4 нафар
- Доруворӣ – 30 нафар
- Муолиҷаи осоишгоҳӣ- курортӣ – 2 нафар.

Осебҳои равонии дар натиҷаи шиканча расонидашуда

Дар натиҷаи истифодаи шиканча, қурбониён дар ҳолати изтироб ва тарси пайваста аз ҳисоби ба хотир овардани ҳодисаҳои нороҳаткунанда аз шиканча қарор дошта, ба мушкилоти равонии зерин дучор шуданд: канораҷӯӣ, хоҳиши танҳо будан, беҳобӣ ё ҳоби ноором, асабоният, изтироб, ҳашмгинӣ, зудранҷӣ, сатҳи пасти худбаҳодиҳӣ, ҳисси дилхунукӣ, набудани иштиҳо, фаромӯшхотирӣ, гирёнӣ, нобоварӣ ба одамон, рӯҳафтодагӣ. Инчунин ташаннуҷи дохилии равонӣ дар фосолаи тӯлонии вақт, хоҳиши канораҷӯӣ аз одамон ва ҷомеа.

Кӯмаки равонӣ ба 17 нафар шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзоёни оилаҳои онҳо расонида шуд (13 ҳолатҳо):

- Арзёбии ибтидоӣ – 17;
- Хулосаи вазъи равонӣ – 17;
- Сеансҳои равонӣ – 17;
- Омодаҳои хулосаҳои равонӣ пеш ва баъд аз офиятбахшӣ – 17;
- Курси такрорӣ оид ба офиятбахшӣ – 5;
- Машварати адвокатҳо оид ба ташхиси равонӣ барои муайян кардани зарари маънавӣ – 1;

Кӯмаки иҷтимоӣ

Кӯмаки иҷтимоӣ ба 21 нафар шахсони аз шиканча зарардида ва/ё аъзоёни оилаҳои онҳо расонида шуд (13 ҳолатҳо).

- Гузаронидани арзёбии ибтидоӣ ва муайян намудани эҳтиёҷоти қурбонӣ – 21;
- Таҳияи нақшаи инфиродии қор бо қурбонӣ ва мувофиқа намудани он бо дигар мутахассисон – 16;
- Дастгирии иҷтимоии қурбониён ва/ё аъзои оилаи онҳо – 21;
- Расонидани кӯмак ба қурбонӣ оиди масъалаҳои таъминоти иҷтимоӣ (шугл, таҳсил, нафақа, ёрдампулӣ ва ғайра) – 10;
- Пешбурди кейс-менеджмент барои ҳар як қурбонӣ-21;
- Даъват намудани консилиум ва бурдани протокол аз рӯи ҳар як ҳолат – 21.

3.2. КӯМАКИ ҲУҚУҚӢ

Фаъолияти Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ (ГКҲ) ба пешбурди ташаккули низоми воқуниши самаранок ба аризаҳо оиди шиканча ва муносибати бераҳмона ва механизми мустақили тафтишоти шиканча дар Тоҷикистон, инчунин ба ҳамоҳангсозии фаъолият оид ба расонидани кӯмаки амалии ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча ва аъзоёни оилаи онҳо равона шудааст.

Вазифаҳои асосии ГКҲ аз инҳо иборат мебошанд:

- муайян намудани миқёси паҳншавии шиканча ва муносибати бераҳмона;
- муайян намудани тартибот ва механизми ҳуҷҷатгузори шиканча ва муносибати бераҳмона, пешниҳоди кӯмаки ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча ва/ё ба ҳешовандони онҳо, гузаронидани муҳофизатҳои судии стратегӣ;
- таҳияи қоидаҳо ва шартҳои ҳамкорӣ бо адвокатҳо оиди расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча ва/ё аъзоёни оилаҳои онҳо;
- ҳамоҳангсозии фаъолияти ташкилотҳои узви Эътилоф оиди расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча ва/ё ҳешовандони онҳо;
- пешбурди ташаккули механизмҳои воқуниш ва тафтишоти самараноки шиканча.

Ба ҳайати Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ ташкилотҳои узв ва шарикони Эътилоф дохил мешаванд, ки вобаста ба масъалаҳои пешниҳоди кӯмаки ҳуқуқӣ фаъолият мекунанд. Аъзои ГКҲ ба ҳамдигар дар рушди иқтидор вобаста ба масъалаҳои ҳуҷҷатгузори шиканча, стратегияҳо ва усулҳои ҳифзи қурбониёни шиканча, расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ ба гурӯҳҳои осебпазири

алоҳида, инчунин дар мубодилаи таҷрибаҳои муваффақ мусоидат мекунад. Ба Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ ташкилотҳои зерин дохил мешаванд:

- ТҶ "Дунёи ҳуқуқ"
- ФҶ "Ташаббуси ҳуқуқӣ"
- ТҶ "Ҳуқуқи дастрас"
- ТҶ "Дафтари озодиҳои шаҳрвандӣ"
- ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон";
- Шарикони Эътилоф (Умед Ниязов, Аскар Турсунов)

Котиботи ГКХ аз Ҷамоҳангсоз, ду мутахассис оид ба ҳуҷҷатгузориҳои шиканча иборат аст. Дар соли 2023 фаъолияти ГКХ аз ҳисоби манбаҳои зерин дастгирӣ карда мешуд:

1. Дафтари барномавии Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) дар Тоҷикистон дар доираи барномаи "Дастгирии Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканча ва бечазой дар Тоҷикистон" аз 1 август то 30 ноябри соли 2023.
2. Фонди Зигрид Раузинг Траст аз 1 январ то 31 июли соли 2023

Дар соли 2023 ГКХ фаъолиятро идома дод, ки ба иҷро намудани корҳои зерин равона шуда буд:

- ҳуҷҷатгузориҳои ҳолатҳои истифодаи шиканча ва муносибати бераҳмона, пешниҳоди кӯмаки ҳуқуқӣ ба қурбониёни шиканча, ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила, пешбурди мурофиаҳои судии стратегӣ. Ҳуҷҷатгузориҳои ҳолатҳои шиканча ва ҳолатҳои зӯрварӣ дар оила ба Эътилоф имкон медиҳад, ки дар бораи вазъи шиканча ва муносибати бераҳмона дар кишвар маълумоти бевосита ба даст орад, дар ҳоле ки пешбурди мурофиаҳои судии стратегӣ имкони ноил шудан ба ташаккули амалияи устувори татбиқи меъёрҳои қонунгузорӣ дар бораи ҷимояи қурбониёни шиканча, инчунин амалияи пардохти ҷубронпулӣ ба қурбониёни шиканча ва ҳешовандони он тибқи стандартҳои байналмилалиро фароҳам меорад;
- оmodасозии ҳуҷҷатҳо барои сохторҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон якҷоя бо Гурӯҳи таҳлили Эътилоф.

3.2.1. Ҳуҷҷатгузориҳои далелҳои шиканча ва дигар намудҳои муносибати бераҳмона

Дар давраи аз 1 январ то 31 декабри соли 2023 аз ҷониби котиботи Гурӯҳи кӯмаки ҳуқуқӣ ва ташкилотҳои узви Эътилоф 16 муроҷиатҳои оиди масъалаҳои истифодаи шиканча ва муносибати бераҳмона, аз ҷумла 5 муроҷиат аз занон ва 3 аз ноболигон, ҳуҷҷатгузорӣ гардидааст. Корҳо аз рӯи 3 парвандаи солҳои гузашта идома дода мешаванд.

	Минтақаҳо				ҶАМЪ
	Душанбе	НТҶ	Вилояти Хатлон, ВМКБ	Вилояти Суғд	
Ҷамағӣ ҳуҷҷатгузорӣ гардиданд	2	0	7	7	16
Адвокат пешниҳод гардид	1	0	6	1	8
Дастгирии ҳуқуқӣ	1	0	1	2	4
Мониторинги кори адвокатҳо	1		1	2	4

Дар марҳилаи хуччатгузорӣ аз кӯмаки ҳуқуқӣ даст кашиданд			3	1	4
Машварат пешниҳод гардид, хуччатҳо тартиб дода шуданд	30 вохӯрии машваратӣ бо адвокатҳо баргузор гашт 83 машварати шифоҳӣ пешниҳод гардид, 65 хуччати хаттӣ тартиб дода шуд				

Намудҳои асосии вайронкунии ҳуқуқи инсон дар рафти ҳабс ва гузаронидани тафтишот: боздошти ғайриқонунӣ ва худсарона; зӯровариҳои ҷисмонӣ дар шакли лату қуб, шиканча бо ҷараёни электрикӣ; таҳдидҳои таҷовуз ба номуси ҳуди қурбонӣ ва/ё аъзоёни оила; тарсондан бо нигоҳдорӣ дар ҳабс.

Шиканча ва муносибати бераҳмона бо мақсади ба даст овардани нишондодҳои иқроршавӣ, ҷазо барои амалҳои муайян ё ҳамчун ҷораи ромкунӣ ва таҳқири шаъну шараф истифода бурда мешаванд.

Гурӯҳҳои синнусолии қурбонӣ:

То 18-сола: 3 нафар
19-34: 2 нафар
35-45: 7 нафар
46-60: 5 нафар

Аризаҳо оиди истифодаи шиканча ва муносибати бераҳмона ба **мақомоти** давлатии зерин ворид гардиданд:

- ВҚД – 15
- ҚДАМ - 1

Машваратҳои ҳуқуқӣ

Мутахассисон оиди хуччатгузориҳои шиканча: Дар ГКХ се телефони тамоси фаврӣ амал мекунанд: дар вилояти Суғд (987873333), дар вилояти Хатлон (987876666), дар шаҳри Душанбе ва НТҚ (987087676). Телефонҳо шабонарӯз, аз ҷумла дар рӯзҳои истироҳат ва ид дастрас мебошанд.

Дар маҷмӯъ 83 машварати шифоҳӣ пешниҳод кард шуд, 30 вохӯрӣ бо адвокатҳо гузаронида шуд ва 4 мушоиат ба Прокуратураи Генералӣ, Дастгоҳи иҷроияи президент, дафтари Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Хадамоти амнияти ВҚД Тоҷикистон пешниҳод карда шуд. 65 хуччати муруфиавии хаттӣ тартиб дода шуд.

Мониторинги ҷаласаҳои судӣ

Мониторинги муруфиаҳои судӣ. Дар давраи ҳисоботӣ 7 мониторинги ҷаласаҳои судӣ аз рӯи ду парванда гузаронида шуд.

Хулосаҳои асосӣ:

Дар маҷмӯъ, дар рафти муурофияи судӣ меъёрҳои ҳуқуқи муурофиявӣ риоя карда шуданд ва тарафҳои муурофия дар доираи қонун амал мекарданд. Бо вучуди ин, вайронкуниҳои зерин ошкор карда шуданд:

- Аксарияти ҷаласаҳои судӣ дер оғоз меёфтанд. Панҷ аз 7 ҷаласаи судӣ 30 дақиқа дертар оғоз гардида, 2 ҷаласаи боқимонда бо таъхири назаррас аз 1,5 то 2 соат оғоз ёфтанд. Сабаби таъхир дар аксар ҳолатҳо шарҳ дода намешуд.
- Судяҳо ба зангҳои телефонӣ ҷавоб медоданд ва бо дигар кормандони судҳо, ки ба муурофия дахл надоштанд, муошират мекарданд.
- Барои шахсони дорои имконияти маҳдуд дастрасӣ ба бинои суд маҳдуд аст: пандусҳо ва лифтҳо мавҷуд нестанд, даромадгоҳ аз зинапоя оғоз меёбад. Ҳочатхонаҳо барои иштирокчиён бастаанд, оби нӯшоқӣ дастрас нест.
- Судяҳо қабули қарорҳоро аз рӯи як қатор дархостҳои адвокатҳо ба ҷаласаҳои минбаъда ба таъхир гузошта, бо ин роҳ қонунгузори муурофиявӣ ва стандартҳои байналмилалиро вайрон карданд.
- Дар бинои судҳо шароити мувофиқ мавҷуд нест: дар фасли зимистон толорҳо гарм карда намешаванд ва дар фасли тобистон хунук карда намешаванд.
- Нозирон нобаробарии иштирокчиёни муурофияи судиро ошкор карданд: намояндагони давлатӣ, кормандони милитсия аз телефонҳои худ истифода мебаранд, ҳол он ки дигар иштирокчиёни суд дар даромадгоҳ кофтуков гардида, дар натиҷаи он телефонҳои мобилии онҳо мусодира карда мешуданд. Ҷузвдонҳои адвокатҳо низ тафтиш карда мешуданд.

Воҳӯриҳои машваратӣ

ГКҲ мунтазам воҳӯриҳои машваратӣ бо гурӯҳҳои мухталиф анҷом медиҳад:

- Бо адвокатҳое, ки парвандаҳои Эътилофро пеш мебаранд.
- Бо коршиносони соҳаҳои гуногун, ки ба парвандаҳои ГКҲ алоқаманданд.
- Бо ташкилоти ғайридавлатӣ, аз ҷумла ташкилотҳои ноҳиявӣ ва соҳавӣ, ки дар аз нав раванасозии қурбониёни шиканча ва муносибати бераҳмона ба Эътилоф иштирок мекунанд.
- Бо ташкилотҳои адвокатӣ, аз ҷумла дар ноҳияҳои дурдаст.
- Бо Марказҳои кӯмаки ҳуқуқии ройгон, ки дар назди ВА ҚТ таъсис дода шудаанд.

Дар давоми соли 2023 30 воҳӯрии машваратӣ бо адвокатҳо барои муҳокимаи стратегияҳо дар марҳилаҳои гуногуни муурофияи судии ҷиноятӣ аз рӯи парвандаҳои ГКҲ гузаронида шуд.

Инчунин воҳӯриҳои иттилоотии корӣ дар минтақаҳо бо адвокатҳо ва намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ чиҳати ошкор намудани парвандаҳо вобаста ба ҳолатҳои шиканча ва баррасии имконияти ҳамкориҳои минбаъда бо адвокатҳои вилояти Суғд ва дигар шаҳру ноҳияҳо ташкил карда шуданд. Иштирокчиёни воҳӯрӣ оиди самтҳои асосии фаъолияти ГКҲ дар доираи Эътилоф оғоз карда шуданд ва имкониятҳои ҳамкорӣ бо адвокатҳо, аз ҷумла иштироки онҳо дар парвандаҳои вобаста ба шиканча ва муносибати бераҳмона муҳокима карда шуданд. Ба иштирокчиён маводи тақсимотӣ, аз ҷумла маҷмӯаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, варақаҳо ва кортҳои тичорати ГКҲ дода шуд.

Мониторинги ВАО

Дар давраи ҳисоботи мониторинги ВАО ва шабакаҳои иҷтимоии зерин гузаронида шуд: сомонаи "Радиои Озодӣ", сомонаи агентии иттилоотии мустақили "Азия Плюс", шабакаи иҷтимоии Facebook, инчунин сомонаҳои мақомоти давлатӣ ва дигар захираҳо. Ҳадафи мониторинг пайгирии нашриёт оиди далелҳои шиканча ва муносибати бераҳмона ба ҳисоб меравад:

- Розиков А³, аз ҷониби мутахассис оиди ҳуҷҷатгузорӣ маълумот дар бораи шиканчаи Розиков А ҳуҷҷатгузорӣ шуда, аз рӯи ин парванда адвокат ҷудо карда шуд.
- Шаҳбози Шарифбек, сокини шаҳри Ваҳдат навореро нашр кард⁴, ки дар он аз муносибати бераҳмона нисбати модар, бибиаш ва худи ӯ аз ҷониби кормандони ҷамоат, мақомоти иҷроияи маҳаллӣ ва нозири минтақавӣ шикоят кардааст. Ин шахсон бародарашро бо роҳи "облава" ба артиш бурда, ҳамзамон ҳешовандони ӯро бераҳмона латуқуб карданд. Мутахассис оид ба ҳуҷҷатгузорӣ бо хабарнигорони "Радиои Озодӣ" тамос гирифта, маълумоти қурбониёни эҳтимолии муносибати бераҳмонаро барои тамос гирифт. Сарфи назар аз он ки мутахассис борҳо кӯшиш кардааст, ки ба қурбониёни эҳтимоли занг занад, рақамҳои телефонҳои пешниҳодшуда хомӯш шуда буданд.
- Ҳикматулло Наботов, сокини ноҳияи Мӯъминобод, дар шабакаҳои иҷтимоӣ аз амали кормандони ШВҚД-и маҳаллӣ шикоят кард⁵. Мутахассис оид ба ҳуҷҷатгузорӣ ба ин маълумот зуд воқуниш нишон дода, ба рӯзноманигорони "Радиои Озодӣ" муроҷиат кард ва маълумоти тамосии ҳешовандони қурбониро ба даст овард. Ба ҳешовандон кӯмаки ҳуқуқӣ пешниҳод карда шуд, аммо баъдтар онҳо ба зангҳои кормандони ГКҲ ҷавоб надованд.
- Сокини Хучанд Шахло Давлатова дар мусоҳиба бо "Радиои Озодӣ" изҳор дошт⁶, ки муфаттиши ШВҚД-и шаҳр барои озод кардани ӯ аз ҷавобгарӣ "30 ҳазор доллар" талаб карда, сипас ӯро таҷовуз кардааст. Мутахассис оид ба ҳуҷҷатгузорӣ бо Адвокат И. Бобокалонов вохӯрд ва ӯ хабар дод, ки дар ҷаласаи суди шаҳри Хучанд 02.12.2022 Давлатова дар бораи таҷовуз ба номус ё шиканча аз ҷониби кормандони милитсия зикр накардааст. Инчунин дар рафти тафтишот ду маротиба бо ӯ дар ТТ-2 шаҳри Хучанд вохӯрд, аммо ӯ дар бораи таҷовуз ба номус ё шиканча хабар надод.
- Дар раванди мониторинги ВАО сомонаи "Азия-Плюс"⁷ дар бораи сокини ш. Панҷакент, ки пас аз пурсиши ӯ дар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ худкушӣ кардааст, маълумот нашр кард. Дар раванди ҳуҷҷатгузории ҳолат аз ҷониби мутахассис, ҳешовандон аз кӯмаки ҳуқуқӣ даст кашиданд.
- 03.09.2023 дар шабакаҳои иҷтимоӣ маълумот дар бораи марги ногаҳонии яке аз гумонбаршудагони куштори бонқдор пайдо шуд⁸, аммо ҳешовандон ин маълумотро рад карданд. 05.09.2023 Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳмон Юсуф изҳор

³ <https://www.google.com/amp/s/rus.ozodi.org/amp/32205494.html>

<https://www.google.com/amp/s/rus.ozodi.org/amp/32220830.html>

<https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/laworder/20230113/delo-abdukahhora-rozikova-protiv-odnogo-iz-treh-militsionerov-vozbudili-ugolovnoe-delo>

<https://asiaplustj.info/news/tajikistan/laworder/20230104/ziteli-kulyaba-trebuyut-nakazat-vinovnih-v-gibeli-rodstvennika-mvd-prichina-smerti-peredozirovka-ot-amfetamina>

⁴ <https://ds5x1xugdxo1.cloudfront.net/a/32665915.html>

⁵ <https://www.instagram.com/p/CzvK0YpKMEG/?igshid=MzRIODBiNWFIZA==>

⁶ <https://www.ozodi.mobi/a/32414007.html>

⁷ <https://www.facebook.com/groups/centralasianews/permalink/2474746946007148/?mibextid=Nif5oz>

⁸ https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Frus.ozodi.org%2Fa%2F32576563.html%3Ffbclid%3DIwAR1p6rnDHjC-8kvz5pwRJnv79BVsfkyX2jEBsomGhSFAISoX_qQR2WRPik_aem_AXooPpPaJWIkffZhfmZnlhy4rayJB2bu543shABSXXKL4yfrMJmEacDWovr4wkgAGtQ&h=AT1khyrHDWPIW4GFcuRMYPTb8QIErrJabIERg6stwrKleLOFfdWH9pDygiENynS_CH9W1LIVuoocLiySzpPfOjP1I6KWei0jLULhEzpMqvyHBUZB09OdyymKgyUci7AA&s=1

дошт, ки гумонбаршуда дар асл боздошт шуда, дар тавқифгоҳи тафтишотӣ қарор дорад ва хабарҳо дар бораи марги ӯ ба далелҳои носаҳеҳ асос ёфтаанд.

- 02.12.2023 дар шабакаи иҷтимоии Фейсбук наворе нашр шуд, ки дар он як ҷавон ба бадани наврас электрошокер мемонад⁹. Мутахассис оиди ҳуҷҷатгузорӣ муайян кард, ки нисбати сокини ш. Душанбе Фирдавси Қудратуллозода, ки аз электрошокер истифода бурдааст, РВҚД-и ш. Душанбе тафтишотро оғоз кардааст.

Нашрияҳо:

1. Инфографика дар мавзӯи "Нақши адвокат дар мурофиаи судии ҷиноятӣ" омода гардида, сипас дар сомонаи Эътилоф нашр шуд <https://notortureti.org/photo/rol-advokata-v-ugolovnom-sudoproizvodstve>

2. Баёниҳои матбуотӣ оид ба парвандаи Ёдгоров Х. дар бораи гирифтани пардохти зарари маънавӣ, аз рӯи парвандаи Гадозода М., инчунин аз рӯи парвандаи Розиков А. омода карда шуданд (маводҳои мазкур дар сомонаи Эътилоф дар робита ба қатъи фаъолияти Гурӯҳи расонаӣ нашр нашудаанд).

Мушкилоти асосӣ:

- Дар давраи ҳисоботӣ ГКҲ бо далелҳои даст кашидани қурбониёни шиканча ва хешовандони онҳо аз шикояти минбаъда аз болои амалҳои ғайриқонунии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар марҳилаҳои гуногуни парвандаи ҷиноятӣ дучор шуд.
- Адвокатҳо аз дастрасии фаврӣ ба ҳимояшавандаи худ маҳрум мебошанд, зеро маъмурияти ТТ иҷозати расмӣ хаттӣ муфаттишро талаб мекунад.
- Боздоштшудагонро гумроҳ мекунанд ё оиди озодшавӣ дар оянда дар сурати иқрошудан фиреб медиҳанд.
- Маҷбур кардани ба додани нишондод бар зидди худ бо вайрон кардани моддаи 12 қисми 5 КМЧ ҚТ.
- Дархостҳои адвокатҳо дар бораи пешниҳоди сабтҳо аз камераҳои назоратӣ, маълумот аз кортҳои тиббии айбдоршавандагон ва иттилоот аз китоби боздоштшудагон дар раванди мурофиаи судӣ мадди назар карда мешаванд ва аксар вақт бечавоб мемонанд, пас аз он онҳо рад карда мешаванд.
- Кашолдиҳии беасоси тафтиши пешакӣ оиди далелҳои истифодаи шиканча қайд карда шуд.
- Муфаттишон мунтазам дархостҳои адвокатҳоро оиди гузаронидани амалҳои иловагии тафтишотӣ рад мекунанд.
- Бехатарии қурбониёни шиканча ва шохидони асосӣ таъмин карда намешуд.
- Аз адвокатҳо бо истинод ба моддаи 177 Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ ва моддаи 361 Кодекси ҷиноятӣ талаб карда мешавад, ки созишнома оиди фош накардани маълумоти дар раванди тафтиши пешакӣ гирифташударо имзо кунанд, ки амали ғайриқонунӣ аст. Чунин созишнома имкон намендиҳад, ки маълумоти пурра ва беғараз барои мониторинги парвандаҳои ҳуҷҷатгузоришуда пешниҳод карда шавад.

---

⁹ <https://www.facebook.com/groups/mikrofoniozod/permalink/3687788471449784/>

- Дар баъзе ҳолатҳо адвокатҳо, ки бо масъалаҳои шиканча сарукор доранд, бинобар тарс аз фишори эҳтимолӣ аз ҷониби тафтишот аз ташаббускориҳои иловагӣ худдорӣ мекунанд, ҳатто агар онҳо тибқи қонун ба он ҳуқуқ дошта бошанд.

3.3 МОНИТОРИНГИ МУАССИСАҲОИ ПЎШИДА

Дар аввали соли 2023 Гурӯҳи мониторингии иборат аз 7 нафар (3 нафар зан ва 4 нафар мард), намояндагони ташкилотҳои узви Эътилоф бар зидди шиканча ва бечазой ва шарикони Эътилоф таъсис дода шуд, аз ҷумла:

1. ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон" - Наврӯзова П. ва Холмурзаев М.
2. ФҶ "Нотабене" - Наврузова А.
3. ТҶ "Ибтидо" - Раҳимова Х. ва Фузайлов Ф.
4. Ҷамъияти равоншиносон ва равонпизишкон - Сафарова З.
5. Гайбуллаев Далер, ҳуқуқшинос

Сафари омӯзишӣ ба Лаҳистон

Дар соли 2023, Гурӯҳи мониторингӣ як қатор чорабиниҳоро бомуваффақият анҷом дод, аз ҷумла семинарҳои омӯзишӣ ва сафарҳои омӯзишӣ, ки ба баланд бардоштани малака ва дониши аъзои он мусоидат намуд. Аз 27 феврал то 4 март соли 2023 намояндагони Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аъзои Гурӯҳи мониторингӣ ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ дар доираи сафари омӯзишӣ ба Лаҳистон ташриф оварданд. Сафар аз ҷониби Фонди Ҷелсинки оид ба ҳуқуқи инсон дар Лаҳистон ва Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканча ва бечазой дар Тоҷикистон ташкил карда шуд. Мақсади сафар мусоидат ба татбиқи Стратегияи ислоҳоти низоми иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 буд. Иштирокчиёни намояндагии Тоҷикистон ба муассисаҳои гуногун, аз ҷумла ММП назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Лаҳистон, Муассисаи ислоҳӣ дар Варшава ташриф оварда, инчунин бо роҳбарияти шӯъбаи Вазорати қорҳои хориҷии Лаҳистон оид ба қорҳои Осиеи Марказӣ ва дигар мутахассисони соҳаи низоми иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ Ҷумҳурии Лаҳистон вохӯриҳо доир намуданд. Дар натиҷаи сафар созишнома оиди рушди ҳамкорӣ дар соҳаи низоми иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ байни мақомоти дахлдори давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Лаҳистон ба даст омад.

Семинари омӯзишӣ дар Варшава

Аз 27 июн то 4 июли соли 2023 дар Варшава семинарҳои омӯзишӣ барои аъзои гурӯҳи мониторингӣ муассисаҳои иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ва касалиҳои рӯҳӣ баргузор гардиданд. Ба ҳайси қоршиносон қормандони Фонди Ҷелсинки оид ба ҳуқуқи инсон баромад намуданд. Дар семинар воситаҳои баргузор намудани мониторинг тақмил дода шуданд. Баъдан, қоршиносони Фонд ба аъзои Гурӯҳи мониторингӣ ҳангоми анҷом додани мониторинг аз ҷониби онҳо машварат доданд.

Омӯзишҳо барои кормандони муассисаҳои ислотӣ ва ТТ СРИЧЧ ВА ЧТ

Дар моҳи сентябр-октябри соли 2023 ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон" дар якҷоягӣ бо Сарраёсати иҷроии қазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои кормандони низоми иҷроии қазои ҷиноятии кишвар як қатор тренингиҳо баргузор намуд.

Машғулиятҳои рӯзҳои 29-30 сентябр дар шаҳри Хучанд, 23-24 октябр дар шаҳри Душанбе ва 26-27 октябр дар шаҳри Бохтар баргузор гардиданд. Ба ҳайси тренерон мутахассисони зерин баромад намуданд: Ваҳобзода Абдурахмон – муовини директори Маркази ислотшиносӣ дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон; Шарипова Мадина – равшинос, дотсенти кафедраи психологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон; Худойдодова Фариди – табиб, корманди Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли; Таҳмина Жураева, Мадина Усманова, Наргис Зокирова – коршиносони ТҶ "Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният" ва Шахноза Насриддинова - коршиноси ТҶ "Маркази ҳуқуқи инсон".

Дар чорабинӣ кормандони низоми иҷроии қазои ҷиноӣ, яъне сардорони отряд, кормандони оперативӣ - низомӣ (реҷавӣ), кормандони қисми тарбиявӣ, кормандони тиббӣ ва инчунин равшиносон иштирок карданд.

3.4. ТАВЗЕҲИ МАСЪАЛАҲОИ ШИКАНҶА ДАР ВОСИТАҲОИ АҲБОРИ ОММА

26 январи соли 2023 бо ҳукми Суди ноҳияи И.Сомони шаҳри Душанбе фаъолияти ташкилоти ҳамоҳангсози Гурӯҳи расонаӣ ТҶ "Маркази мустақил оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон" қатъ карда шуд, ки дар робита ба он қори Гурӯҳи расонаӣ боздошта шуд. Гурӯҳи расонаии Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ бар зидди шиканҷа ва бечазой яке аз гурӯҳҳои асосӣ буда, сомонӣ Эътилоф сарчашмаи пешниҳоди иттилооти босифат ва объективӣ оид ба масъалаҳои озодӣ аз шиканҷа барои дигар ВАО дар Тоҷикистон мебошад.

Дар соли 2023 ҳаҷми маълумот оиди масъалаҳои шиканҷа ва ё муносибати бераҳмона дар фазаи иттилоотӣ ба таври назаррас коҳиш ёфт: ҳамин тавр, дар тӯли тамоми сол танҳо якчанд хабарҳо оиди шиканҷа ва муносибати бераҳмона дар ҶТ нашр шуданд: Дар "Радиои Озодӣ" (4 маълумот), "Азия-Плюс" (1 маълумот), инчунин маълумот дар сомонӣ Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон.

Дар соли 2023 аз ҷониби Гурӯҳи расонаии Эътилоф ҳамагӣ 8 мавод таҳия карда шуд¹⁰:

- 1) Таҳаввулоти қазо барои шиканҷа ё оё шиканҷа аз байн меравад? 03.01.2023
<https://notortureti.org/news/evolyuciya-nakazaniy-za-pytki-ili-uydut-li-pytki-v-proshloe>
- 2) Барҳамдиҳии ташкилоти (иттиҳод) ҷамъиятӣ, 03.01.2023
<https://notortureti.org/library/likvidaciya-obshchestvennoy-organizacii-obedineniya>
- 3) Гурӯҳи расонаӣ дар 2022: маърақаҳои дастгирии қурбонӣҳои шиканҷа, оиди ҳуқуқи инсон ва конфронси ҷумҳуриявӣ, 05.01.2023
<https://notortureti.org/news/media-gruppa-v-2022-kampanii-v-podderzhku-zhertv-pytok-o-pravah-cheloveka-i-respublikanskaya>
- 4) ГПП: в 2022 году было документировано 19 обращений по вопросам пыток и жестокого обращения, 16.01.2023
<https://notortureti.org/news/gpp-v-2022-godu-bylo-dokumentirovano-19-obrashcheniy-po-voprosam-pytok-i-zhestokogo>

---

¹⁰ Қаблан дар се соли охир дар сомонӣ Эътилоф бар зидди шиканҷа ва бечазой дар Тоҷикистон тақрибан 1293 мавод: дар соли 2022-379 мавод; дар соли 2021 – 460 мавод; дар соли 2020-454 мавод нашр шуда буд.

-
- 5) ГКХ: дар соли 2022-юм 19 мурочиат оид ба масоили шиканча ва муносибати бераҳмона ҳуҷҷатгузорӣ шуд, 16.01.2023
<https://notorturetj.org/tj/news/gkkh-dar-soli-2022-yum-19-murochiat-oid-ba-masoili-shikancha-va-munosibati-berakhmona>
  - 6) Група по реабилитации: в 2022 году реабилитацию прошли 16 человек – жертв пыток и члены их семей, 17.01.2023
<https://notorturetj.org/news/gruppa-po-reabilitacii-v-2022-godu-reabilitaciyu-proshli-16-chelovek-zhertv-pytok-i-chleny-ih>
  - 7) Гуруҳи офиятбахшӣ: соли 2022-юм 16 қурбонии шиканча ва аъзои оилаҳои онҳо офиятбахшӣ гузаштанд, 17.01.2023
<https://notorturetj.org/tj/news/gurukhi-ofiyatbahshi-soli-2022-yum-16-kurbonii-shikancha-va-azoi-oilakhoi-onkho-ofiyatbahshi>
  - 8) Фаъолият оид ба ҷорӣ намудани стандартҳои Протоколи Истамбулӣ дар Тоҷикистон: тренинги, китоб барои занони маҳкумшуда, барномаи барқарорсозии маҳбусон, 23.01.2023
<https://notorturetj.org/news/deyatelnost-po-vnedreniyu-standartov-stambulskogo-protokola-v-tadzhikistane-treningi-knizhka>